

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАСАД РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Чухрасва Наталія,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна,
0612nataliya@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0003-1537-4841>*

Ковтун Віта,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна,
vitkovtun@ukr.net, <http://orcid.org/0000-0001-5713-282X>*

As a new trend in the economy and social life, digitalization is based on the modern supply of information, which helps to improve the efficiency of the economy and improve the quality of life. A comprehensive analysis of the features of digitalization includes the disclosure of its essence, the specifics of the new submission of information, prerequisites and possible positive consequences of modernization of Ukraine, as well as a description of the current state and tasks in the field of digitization of the national economy.

Keywords: digitalization, digital economy, digital privatization, digital reinvestment, digital technologies.

Как новый тренд в экономике и социальной жизни, цифровизация основана на современной подаче информации, способствует повышению эффективности экономики и улучшению качества жизни. Всесторонний анализ особенностей цифровизации включает раскрытие ее сущности, специфику нового представления информации, предпосылки и возможные положительные последствия модернизации Украины, а также описание текущего состояния и задач в области цифровизации национальной экономики.

Ключевые слова: цифровизация, цифровая экономика, цифровая приватизация, цифровое реинвестирования, цифровые технологии.

В цифрову епоху успішність країн залежить багато в чому від прогресу в побудові суспільства знань, а цифровий розвиток відіграє ключову роль у прискоренні економічного і соціального розвитку

країни в цілому. Інформаційна сфера держави спрямовує її економічний та інноваційний потенціал і таким чином суттєво впливає на інші сфери, конкурентоспроможність на міжнародній арені, якість життя громадян. Актуальними завданнями для України в цій сфері є, з одного боку, реалізація власного цифрового порядку денного, з іншого – імплементація профільних документів і проектів ЄС в національне законодавство.

Цифрова економіка стає основою майбутнього технологічного прориву. На думку Глобального інституту McKinsey, процес розвитку цифрової економіки за масштабами можна порівняти з промисловою революцією XVIII–XIX ст., яка радикально змінила весь світ, надавши багатьом країнам поштовх до стрімкого зростання, змінивши саму парадигму розвитку [1]. Саме цифрова економіка є акселератором соціально-економічного життя суспільства у сучасному світі та здатна стрімко підвищити ВВП країни. Так, частка цифрової економіки у ВВП розвинених країн з 2010 по 2017 рік зросла з 4,3% до 6,5%, а у ВВП країн, що розвиваються – з 3,6% до 5,1%. У країнах G20 цей показник збільшився з 4,1% до 5,9% за останні п'ять років. Світовим лідером за часткою цифрової економіки у ВВП є Великобританія - 12,4% [2]. Міжнародні аналітики вказують на частку цифрової економіки України у ВВП у 2012 році в розмірі 1%, у 2017 році 2,5% [2]. Середня продуктивність праці в цифровій індустрії більш ніж вдвічі перевищує середні показники в економіці України. За підрахунками, у 2017 році середня річна продуктивність праці української економіки становила \$4 865 доданої вартості на одну особу. Один працюючий в цифровій індустрії створював додану вартість на суму \$12 279. Відтак, «цифровий вихор», який утворюють цифрові технології, відкриває унікальні можливості для розвитку української економіки та підвищення якості життя громадян.

Хоча роль впливу цифрових технологій на підвищення конкурентоспроможності країни досить очевидна, багато питань залишаються не дослідженими. Не достатньо уваги приділяється питанням розвитку цифрового потенціалу з метою досягнення інноваційного зростання окремих підприємств і галузей, без належної уваги залишаються інституціональні аспекти цифрової економіки, слабо ви-

світлені проблеми та перспективи розвитку бізнесу в умовах формування цифрової економіки.

Метою статті є розгляд основних аспектів розвитку цифрової економіки та визначення її ролі в загальній системі соціально-економічних відносин та підвищенні конкурентоспроможності країни.

Розвиток цифрових інновацій в світі почався з 1960-х рр. Перший етап розвитку зводився до автоматизації існуючих технологій і бізнес-процесів. Другий етап припав на середину 1990-х рр. і характеризувався глобальним проникненням Інтернету і мобільного зв'язку в життя суспільства. В даний час розвиток технологічної інфраструктури та використання великих баз даних призвели не просто до розширення доступу в Інтернет мільйонів споживачів, а до інтеграції широкого спектру цифрових сервісів, продуктів і систем в єдину кіберфізичну систему [3].

Цінними в науковому сенсі дослідженнями проблематики становлення цифрової економіки є наукові праці та практичні дослідження і розробки таких знаних учених й винахідників як В. Айзексон, С. Бранд, Дж. Вейлз, Е. Вільямс, Б. Гейтс, Б. Елбрехт, Д. Енгельбарт, Дж. Ліклайдер, Дж. Фон Нейман, Е. Петерс, С. Хантінгтон. Українські вчені-економісти теж активно долучаються до творення понятійного апарату інституціональної палітри системних досліджень цифрової економіки. Серед них імена В. Гройсмана, В. Гейця, А. Гриценка, Ю. Зайцева, С. Кубіва, О. Москаленко, Т. Єфименко. Питання технічного регулювання, гармонізації стандартів, вивчає значна кількість сучасних зарубіжних і вітчизняних науковців, серед останніх: Дятлова В.В., Вознюк С.В. [4], Валага Л.Ю. [5], Нагорна О.О. [6], Оносова І.А. [7] та ін.

Відповідно до однієї з доповідей Світового банку «цифрова економіка (в широкому сенсі слова) - система економічних, соціальних і культурних відносин, заснованих на використанні цифрових інформаційно-комунікаційних технологій» [8]. Найбільш часто під цифровою економікою розуміють комплекс економічних і соціальних видів діяльності, які забезпечуються інформаційно-комунікаційними технологіями, такими як Інтернет, мобільні і сенсорні мережі, включаючи здійснення комунікацій, фінансових транзакцій, освіти, розваг та

інших видів бізнесу на базі використання комп'ютерів, смартфонів та інших пристроїв.

У публікації Організації економічного розвитку та співробітництва (Organization for Economic Cooperation and Development, OECD) [9] термін «цифрова економіка» використовується по відношенню до ринків, що функціонують на базі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які використовуються для здійснення торгівлі інформаційними, цифровими товарами або надання послуг за допомогою Інтернету.

У затвердженій у 2018 році Кабінетом міністрів України Концепції розвитку цифрової економіки і суспільства України на 2018–2020 роки цифрова економіка розглядається як господарська діяльність, в якій ключовим фактором виробництва є дані в цифровому вигляді, обробка великих обсягів і використання результатів аналізу яких порівняно з традиційними формами господарювання дозволяють істотно підвищити ефективність різних видів виробництва, технологій, обладнання, зберігання, продажу, доставки товарів і послуг. Таким чином, цифрова економіка являє собою певну систему економічних, соціальних і культурних відносин, що реалізуються на основі використання цифрових ІКТ.

Джерелами зростання сучасної економіки та постачальником цифрових ресурсів стають компанії, які застосовують цифрові технології. На початку ХХ ст. основну рушійну силу світової економіки складали гіганти традиційного бізнесу (нафтові, металургійні, машинобудівні і гірничодобувні підприємства), в той час як сьогодні представниками найбільших компаній є ІТ-сектор: Apple, Google, Microsoft, Berkshire Hathaway, Amazon, Facebook. Згідно з даними дослідження аналітиків International Data Corporation, опублікованого у 2016 р., загальні світові витрати на цифрові технології будуть щорічно рости на 16,8% і досягнуть до 2019 р. 2,1 трлн дол. США [10]. Визнанням значущості ролі цифрової економіки є щорічне збільшення її частки у ВВП в світі майже на 18%, а в розвинених країнах - на 7%. Згідно з даними Світового банку збільшення числа користувачів високошвидкісного Інтернету на 10% може підвищити щорічний приріст ВВП від 0,4 до 1,4%. Відповідно до прогнозів The

Boston Consulting Group обсяг цифрової економіки до 2035 р. може досягти 16 трлн дол. США [8].

Український бізнес в цілому розуміє, що без використання цифрових технологій неможливо успішно конкурувати на внутрішньому та зовнішньому ринках. Водночас, розвиток цифрової економіки вкотре викрив існуючі проблеми та виявив нові. Перш за все, це відсутність інвестиційних ресурсів для багатьох підприємств для реалізації проектів впровадження та обслуговування ІТ-систем. Однією з перешкод є також консерватизм мислення: інноваційні рішення не завжди відповідають потребам постачальників та споживачів. У деяких випадках недостатньо розвинена екосистема (неможливість доступу до Інтернету, відсутність центрів обробки даних тощо) виступає стримуючим фактором. Багато експертів вважають, що однією з проблем протидії розвитку цифрової економіки є слабкий технічний розвиток та повільні темпи цифровізації економіки. Загалом для України є характерним порівняно низький показник інтелектуальної робототехніки: з 384 тис. промислових роботів, проданих у 2017 році, лише 60 одиниць було придбано для використання в Україні. В Україні на 20 тис. співробітників припадає один робот. Роботизовані комплекси існують на великих заводах, що належать масштабним міжнародним компаніям: Henkel, Philip Morris, Procter & Gamble і т. д. Компанії з українським капіталом підходять до роботизації обережно. Якщо говорити про галузі, що лідирують по роботизації, то в Україні можна відзначити металургію і харчову промисловість, а також логістику і агросферу.

Успіх цифровізації української економіки – це результат комплексного, системного підходу до вирішення проблем та подолання існуючих перешкод, впровадження та масштабування кращих зарубіжних практик та проектів. Імплементация досвіду цифровізації провідних країн світу (Данії, Сінгапуру, Німеччини, Китаю, Великобританії) свідчить про необхідність використання таких інструментів: - цифрова приватизація (спрямована на підтримку зацікавлених, інноваційних, компетентних суб'єктів, тобто призначена для підвищення ефективності певних сфер економіки, де вони будуть задіяні – охорона здоров'я, житлово-комунальне господарство тощо); – цифровий

стрибок (створення умов для розвитку нового бізнесу та передових технологій); - цифровізація держави (забезпечення прозорості органів державної влади та її взаємодія з приватними структурами в країні, спрощення бізнесу); – цифрове реінвестування (уряд фінансує вибрані стратегічні напрями реалізації цілей та завдань програми цифрової економіки) [11]. Саме тому, активне впровадження цифрових технологій потребує державної підтримки за такими напрямками:

1. Створення державою інфраструктури та умов для приватної ініціативи. Існують такі варіанти, як додаткові податкові стимули для розвитку цифрових технологій, зниження страхових внесків на зростання ІТ-компаній, запровадження податкових пільг на суму капітальних вкладень в модернізацію (цифрові технології), врегулювання податкових питань у транскордонах інтернет-торгівлі.

2. Навчання та розвиток цифрової культури. Широкий розвиток цифрової економіки спричинить зміни в структурі зайнятості та вимогах до кваліфікації працівників. В Україні будуть затребуваними ІТ-фахівці, програмісти, кваліфіковані користувачі, які можуть працювати в цифровому середовищі. Цифрова економіка також вплине на топ-менеджерів, яким доведеться зрозуміти, як здійснити на практиці цифрову трансформацію бізнес-процесів.

3. Робота держави зі ЗМІ з метою підготовки громадян до майбутніх змін, впровадження широкомасштабної цифрової освіти.

4. Забезпечення кібербезпеки – розробка правових норм боротьби з кіберзлочинністю, технологічних рішень та стандартів, створення кваліфікованого персоналу кіберполіції.

5. Фінансування нових технологічних рішень з бюджету, залучення недержавних джерел фінансування досліджень, стимулювання розвитку корпоративної науки, підготовка керівників наукових організацій, здатних поєднувати якості вченого та підприємця.

6. Просування вітчизняних нових ІТ-продуктів та послуг на міжнародні ринки шляхом надання маркетингової інформації, організації участі в міжнародних виставках та конференціях, виділення субсидій та гарантій на експортні кредити, компенсації витрат на патентування, формування інвестиційних фондів, спрямованих на проведення операцій злиття та поглинання за кордоном.

7. Сприяння транскордонному співробітництву. Обмеження міжнародного співробітництва швидко підривають конкурентні позиції вітчизняних виробників. Необхідно забезпечити можливість використання українськими користувачами послуг, пропонувані світовим ринком, транскордонної передачі даних несекретного характеру. Слід заохочувати вступ українських компаній до глобальних технологічних альянсів, що формують технологічні стандарти на майбутнє.

Так, Україна має всі необхідні передумови для подальшої реалізації цифрового потенціалу та прискорення темпів цифровізації. Нові технології будуть впливати на розвиток бізнесу і державного управління, зростання якості життя, появу нових форм соціалізації людей і їх комунікацій. В цілому цифровізація обумовлює появу синергетичного ефекту, що має призвести до загального зростання економіки України.

Аналіз сучасного стану цифровізації української економіки і суспільства виявив проблемні місця, які потребують пильної уваги, і підтвердив, що для отримання позитивних результатів впливу світового тренду цифровізації в Україні необхідно:

- управління всіма аспектами економічного та соціального життя, що забезпечувало б виконання вимог цифровізації як світового тренда ефективного розвитку економіки і суспільства – тільки в цьому випадку цифровізація призведе до очікуваних позитивних результатів;

- створення можливостей для реалізації передумов цифровізації, що сприяють її позитивному впливу на економічне та соціальне життя України;

- складання та реалізація програм управління перевагами цифровізації;

- виявлення викликів, загроз, проблем і можливих негативних наслідків цифровізації, а з метою підвищення ефективності впливу цифровізації – складання та реалізація програм управління відповідними ризиками.

Список використаної літератури та інших джерел

1. Boden M., Cagnin C., Carabias V., Haegeman K. Facing the future: time for the EU to meet global challenges // European Commission Joint Research

- Centre Institute for Prospective Technological Studies European Union, 2010, p. 44. URL: http://www.et2050.eu/docs/2010_IPTS_Facing_the_future.pdf
2. Ляшенко В.І., Вишневський О.С. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку: монографія. Київ. НАН України. Інститут економіки промисловості. 2018. 252 с.
 3. Cagnin C., Havas A., Saritas O. Future-oriented technology analysis: Its potential to address disruptive transformations. *Technological Forecasting and Social Change*. 2013, Vol. 80, pp. 379–385. URL: http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC_77930
 4. Дятлова В. В., Вознюк С. В. Система технічного регулювання в Україні: етапи і механізми трансформації. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2013. № 2 (31). С. 144-148.
 5. Валага Л. Ю. Ефективність адаптації національної системи технічного регулювання у відповідність до вимог Європейського Союзу. *Вісник КНУТД*. 2014. №1. С. 235-243.
 6. Нагорна О. О. Система технічного регулювання як складова інноваційного розвитку економіки України. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2014. № 6 [URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3145>]
 7. Оносова І. А. Моніторинг і оцінка стану гармонізації національних стандартів на харчову продукцію в контексті державної політики України. *Товарознавство та інновації*. 2013. Вип. 5. С. 179-187.
 8. Всемирный банк. 2016 год. Доклад о мировом развитии 2016 «Цифровые дивиденды» [Vsemirnyy bank. 2016 god. Doklad o mirovom razvitiy 2016 «Tsifrovyye dividendy»]. The World Bank. 2016 year. World Development Report 2016 Digital dividends. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23347/210>
 9. OECD Digital Economy Outlook 2015. URL: http://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oecd-digital-economy-outlook-2015_9789264232440-en
 10. Forecasting the world in 2018 DECEMBER 29, 2017 The Financial Times URL: <https://www.ft.com/content/d18f4518-eca7-11e7-bd17-521324c81e23>
 11. Гиглавый А. В., Соколов А. В., Абдрахманова Г. И., Чулок А. А., Буров В. В. Долгосрочные тренды развития сектора информационно-коммуникационных технологий. Giglavuy A. V., Sokolov A. V., Abdrahmanova G. I., Chulok A. A., Burov V. V. Dolgosrochnye Long-term trends in the development of the information and communication technology sector [Dolgosrochnyye trendy razvitiya sektora informatsionno-kommunikatsionnykh tekhnologiy]. Forsajt — Forsyte, vol. 7, No. 3, pp. 6–22. URL: <https://foresight-journal.hse.ru/2013-7-3/95089549.html>